

НЕЗНАМОВА ЛІЛІЯ ПАВЛІВНА

Незнамова (Горбачева) Лілія Павлівна (07.07.1934, Харків – 14.07.2018, Харків) – бібліотекар-бібліограф, директор (1989–2006) Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка (ХДНБ), заслужений працівник культури України (2000).

Народилася 7 липня 1934 р. у Харкові. Батько працював у службі спеціального зв'язку, в 1941 р. пішов добровольцем на фронт, помер у 1945 р. від поранення, похований у Німеччині. Мати була бібліотекарем та протягом майже 20 років працювала у філіалі для дітей та юнацтва ХДНБ (у 1938–1940 рр. була завідувачкою, а у 1957–1961 рр. – завідувала читальним залом). Під час окупації Харкова Лілія разом з матір'ю та братом перебувала в евакуації у м. Чимкент (тепер – Шимкент, Казахстан). У 1944 р. сім'я повернулася до Харкова, де Лілія вступила до середньої школи № 1 (тепер – Харківська гімназія № 1), яку в 1953 р. закінчила зі срібною медаллю. Цього ж року вступила на фізико-математичний факультет Харківського державного університету (тепер – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна), та після одного року успішного навчання залишила навчальний заклад, адже визначилася з покликанням – бібліотечною справою. У 1954 р. вступила до Харківського державного бібліотечного інституту (тепер – Харківська державна академія культури), який закінчила з відзнакою у 1958 р.

Розпочала трудову діяльність Л. П. Незнамова в 1958 р. у ХДНБ на посаді бібліографа. З 1959 р. працювала бібліотекарем відділу обслуговування і фондів, з 1961 р. очолювала читальний зал філіалу для дітей та юнацтва, у 1972 – 1979 рр. – відділ обслуговування юнацтва, у 1979 – 1985 рр. – науково-бібліографічний відділ. Протягом 1985–1988 рр. була

заступником директора з бібліотечної роботи та в період 1985–1986 рр. і наприкінці 1988 р. виконувала обов'язки директора бібліотеки. Робота в одній з кращих бібліотек країни розкрила та відшліфувала її професійні та організаторські здібності, відповідальність, принциповість, відданість справі, прагнення примножувати кращі традиції книгозбірні. Саме тому рішенням загальних зборів трудового колективу у 1989 р. було рекомендовано Міністерству культури УРСР затвердити Л. П. Незнамову на посаді директора бібліотеки.

Очоливши одну з провідних книгозбірень країни Л. П. Незнамова спрямувала свої зусилля на забезпечення ефективної діяльності та перетворення установи на сучасний інформаційний, науково-дослідний, методичний та організаційний центр з питань бібліотекознавства, бібліографознавства і книгознавства всеукраїнського значення, поєднавши багаторічний досвід з інноваційними рішеннями. Одним з пріоритетних напрямків діяльності бібліотеки в той час стала автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів. З ініціативи директора в бібліотеці було розроблено програму автоматизації, розпочалося створення автоматизованих робочих місць, згодом об'єднаних у локальну мережу, здійснено підключення до Інтернету за проектом Міжнародної Ради наукових досліджень та обмінів IREX (США, 1997 р.). Основним наслідком автоматизації стало створення електронного каталогу та баз даних, що розпочалося у 1993 р. Офіційний сайт книгозбірні функціонує з 1999 р. Автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів уповільнювалася майже повною відсутністю цільового фінансування, тому це питання вирішувалося шляхом впровадження в практику роботи грантової діяльності, що забезпечувало залучення позабюджетних коштів.

Завдяки досвідченому керівництву Л. П. Незнамової, бібліотека взяла активну участь у формуванні національної бібліотечної політики, науковому обґрунтуванні нормативно-правової бази для бібліотек країни, розробці

цільових програм розвитку бібліотек та бібліотечної справи в Україні, організації громадських обговорень актуальних проблем бібліотечної галузі та шляхів їх вирішення. У зв'язку з переходом культурно-освітніх закладів на нові умови господарювання у 1990 р. було розроблено «Статут Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка», в якому була відсутня ідеологічна функція та закріплені положення, що допомогли в перехідні часи вирішувати складні питання забезпечення життєздатності установи. У 1997 р. статут було оновлено: розширено можливості установи стосовно взаємодії з різноманітними закладами та організаціями, а також затверджено функції бібліотеки як закладу загальнодержавного значення.

Опікуючись майбутнім українських бібліотек і займаючи активну громадянську позицію, Л. П. Незнамова брала участь у парламентських слуханнях «Українська культура: стан та перспективи» (2002 р.) та «Культурна політика в Україні: пріоритети, принципи та шляхи реалізації» (2005 р.), у розширених засіданнях колегії Міністерства культури і мистецтв України (1998 р., 2004 р.), у нарадах керівників бібліотек всеукраїнського значення профільного міністерства (1990 р., 1994 р., 2000 р., 2002–2004 рр.), неодноразово порушувала проблемні питання щодо перспектив розвитку бібліотечної галузі на нарадах Харківської обласної державної адміністрації.

Одним з найважливіших завдань ХДНБ Л. П. Незнамова вбачала збереження та накопичення науково-інформаційного потенціалу. І хоча протягом 1990-х років було повністю відсутнє фінансування на поповнення бібліотечного фонду, завдяки активній роботі фахівців книгозбірні з видавництвами, книговидавничими організаціями, авторами вдавалося залучати до фонду по 50–65 тис. примірників щороку, в т. ч. обов'язковий примірник творів друку України та з 1997 р. – авторефератів дисертацій. Також фонд поповнювався завдяки виконанню загальнодержавних програм та шляхом міжнародного книгообміну. Незважаючи на фінансові перешкоди

та інші гальмівні фактори 7-мільйонну позначку обсяг фонду бібліотеки перетнув у 2006 р.

Відповідно до перетворень, що відбувалися в державі, Лілія Павлівна ініціювала впровадження змін в організаційній структурі бібліотеки. Зокрема, у 1991 р. було поновлено діяльність українського відділу (тепер – відділ «Україніка» ім. Т. Г. Шевченка), в якому розгорнулася багатопланова наукова діяльність з відродження української культури та розвитку національної бібліографії. Започатковане укладання бібліографічних покажчиків у серіях, а саме: «Повернені імена» (присвячена творчості репресованих українських письменників та діячів культури), «Діячі української діаспори», «Краєзнавці Слобожанщини» тощо.

За сприяння Л. П. Незнамової на початку 1990-х років було створено матеріально-технічну та організаційну базу для реалізації програми збереження книжкових фондів шляхом організації відділу друку та створення страхового фонду (тепер – відділ комплексної репрографії документів та формування страхового фонду). З 1993 р. на базі науково-методичного відділу розпочав діяльність читальний зал бібліотекознавства (нині – кабінет бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної).

Турбота Лілії Павлівни про бібліотеку відображалася у розвитку партнерських стосунків з міжнародними, міждержавними громадськими та урядовими організаціями. ХДНБ з 1994 р. співпрацює з Канадою, Німеччиною, Австрією, Францією, Польщею, США та іншими країнами. Завдяки участі у реалізації міжнародних програм і проектів відкрито у співробітництві з товариством «Канадські друзі в Україні» – українсько-канадську бібліотеку (1995 р.), з Інститутом східних та південно-східних слов'ян (Австрія) – австрійську бібліотеку, з Гете-Інститутом (м. Мюнхен, Німеччина) – німецький читальний зал (1996 р.), отримано бібліотеку документів Ради Європи з прав людини (1998 р.). Завдяки співпраці з благодійним фондом «Сейбр-Світло» (США) до бібліотеки систематично

надходили добірки видань англійською мовою. За проектом з розповсюдження журналів у країнах Східної та Центральної Європи передплачувалося 220 назв наукових журналів провідних видавництв США і Великої Британії із соціальних та гуманітарних питань.

З початку 2000-х років, розуміючи необхідність змін у зв'язку з розвитком інформаційних технологій, Лілія Павлівна ініціювала впровадження нових послуг для користувачів, у т. ч. віддалених. З 2002 р. у бібліотеці працює служба електронної доставки документів, з 2005 р. невід'ємною складовою довідково-інформаційної роботи став сервіс «Віртуальна довідкова служба». Було модернізовано сайт ХДНБ. У 2003 р. за підтримки Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні в бібліотеці відкрито інтернет-центр. За сприяння Міжнародного фонду «Відродження» у 2005 р. було відкрито регіональний інформаційний центр з метою забезпечення доступу громадян до інформаційних ресурсів місцевих органів влади, громадських, соціокультурних та інших установ регіону, у 2006 р. – центр європейської інформації з метою надання користувачам інформації про Європейський Союз. Цього ж року з метою підтримки інноваційної діяльності засобами патентно-інформаційного забезпечення відкрито центр інформаційної підтримки винахідництва.

Демократичні перетворення в суспільстві, вносили корективи у наукову діяльність ХДНБ. Науково-методична робота розвивалася на засадах рекомендаційної та консультативної допомоги, що сприяло розповсюдженню позитивного досвіду серед інших книгозбірень України. Провідні фахівці протягом кількох років аналізували організацію роботи з питань збереження фондів у бібліотеках Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Полтавської, Сумської, Харківської областей. Результатом цього аналізу стало узагальнення напрямів роботи із забезпечення збереження фондів, виявлення основних проблем та визначення шляхів їх подолання. Все це знайшло відображення у методичних рекомендаціях, оглядах.

За підтримки Лілії Павлівни у бібліотеці систематично проводилися науково-практичні конференції, семінари, практикуми з бібліотекознавства, організовувалося стажування бібліотекарів, розроблялися методичні матеріали на допомогу бібліотекам України. У 1998 р. було проведено першу науково-практичну конференцію «Короленківські читання», яка згодом стала щорічною.

Багато уваги директор приділяла науково-дослідній діяльності, що значно активізувалася та здійснювалася на загальнодержавному, регіональному та локальному рівнях. Протягом 1990-х років досліджувалися архівні документи про книжкові фонди бібліотек Харкова та області, втрачені під час Другої світової війни. Книгозбірня брала участь у всеукраїнських дослідженнях «Українська книга у фондах державних бібліотек та музеїв України (1574–1923 рр.)», «Історія бібліотечної справи в Україні», «Реституція бібліотечних фондів», «Обов'язковий примірник документів України (державний і місцевий) та повнота його надходження до бібліотек», «Електронні інформаційні ресурси бібліотек України», «Віртуальна довідка в бібліотеках України», «Інформаційні потреби і запити користувачів наукових бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України на документи з техніки», «Робота бібліотек України на допомогу незахищеним верствам населення» та ін.

Л. П. Незнамова підтримувала розвиток соціокультурної діяльності бібліотеки, багато уваги приділяла впровадженню нових та вдосконаленню традиційних форм обслуговування. Для забезпечення культурних та естетичних потреб користувачів проводилися літературні, краєзнавчі, філософські та духовні читання, круглі столи, читацькі диспути, години духовності, презентації книг, зустрічі з видатними діячами науки і культури, організовувалися книжкові виставки та перегляди літератури. Більш інтенсивною стала робота клубів та об'єднань за інтересами, діяла театральна вітальня і літературно-музичний салон тощо. Усі заходи користувалися

великою популярністю та сприяли формуванню позитивного іміджу бібліотеки. Лілія Павлівна наполягала на висвітленні діяльності книгозбірні на сторінках фахових часописів, періодичної преси, на радіо та телебаченні.

У 1990 р. було засноване перше в Україні професійне громадське об'єднання – Харківське бібліотечне товариство. Бібліотечні працівники ХДНБ доклали багато зусиль до створення та функціонування цього товариства. Після заснування у 1995 р. у Києві незалежної всеукраїнської громадської організації – Української бібліотечної асоціації (УБА) – Л. П. Незнамова увійшла до складу Президії УБА як керівник первинного відділення асоціації. Крім того, Лілія Павлівна була членом Асоціації сучасних інформаційно-бібліотечних технологій (АСІБТ), входила до складу редколегії журналу «Бібліотечний вісник», була автором та співавтором, укладачем та редактором низки фахових наукових видань, публікацій з питань бібліотекознавства, відповідальним редактором друкованої продукції книгозбірні.

З 2007 р. Лілія Павлівна продовжувала працювати в бібліотеці на посаді головного бібліотекаря. Брала участь у редагуванні видань – інформаційного бюлетеня «Хроніка Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка», зведеного каталогу нових надходжень до провідних бібліотек Харкова «Бібліотечна справа. Бібліотекознавство. Бібліографознавство», а також у редагуванні науково-допоміжних бібліографічних покажчиків, присвячених ученим, письменникам та іншим видатним діячам науки і культури, матеріалів науково-практичних конференцій тощо.

За значний особистий внесок у розвиток бібліотечної справи України та плідну громадсько-просвітницьку діяльність Л. П. Незнамова нагороджена Почесною відзнакою УБА «За відданість бібліотечній справі» (1996 р.), за розвиток міжнародних відносин – муніципальною премією та дипломом Харківського міськвиконкому (1997 р.), Почесною подякою Міністерства

культури і мистецтв України та Почесною грамотою Київської районної ради м. Харкова (1999 р.), а також в різні роки почесними грамотами Міністерства культури і туризму України, Харківської обласної ради та обласної державної адміністрації, відзначена подяками та почесними грамотами Центрального комітету профспілки працівників культури України. Визнанням заслуг перед Україною є присвоєння Л. П. Незнамовій почесного звання «Заслужений працівник культури України» (2000 р.). Лілія Павлівна була лауреатом регіональних рейтингів «Харків'янин ХХ століття» (2001 р.) та «Харків'янин року» (2002 р.). Її ім'я занесене у «Книгу Слави Землі Слобожанської».

Праці

1. АСУ научно-производственных и промышленных объединений : науч.-вспом. указ. лит. / Харьк. гос. науч. б-ка им. В. Г. Короленко ; сост.: Л. П. Незнамова, Л. Ф. Бондаренко. Харьков, 1983. 35 с.

2. Історія ХДНБ ім. В. Г. Короленка: пошуки, дослідження, відкриття : зб. наук. ст. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; редкол. : Л. П. Незнамова та ін. Харків, 1996. Вип. 1. 80 с.

3. Критерії оцінки праць за результатами наукової діяльності бібліотек : метод. поради / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; уклад. Г. М. Єрофеева ; наук. ред. Л. П. Незнамова. Харків, 1999. 42 с.

4. Незнамова Л. П. Досвід роботи Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка із забезпечення зберігання і доступності рідкісних видань // Бібл. планета. 2001. № 2. Дод. до журн. «Бібл. планета». С. 6–7.

5. Незнамова Л. П. Науково-дослідна робота ХДНБ ім. В. Г. Короленка у 1995–1996 роках // Науково-дослідна робота ХДНБ ім. В. Г. Короленка у 1995–1996 рр. : матеріали наук.-практ. конф., ХДНБ, 8 жовт. 1997 р. Харків, 1997. С. 3–6.

6. Незнамова Л. П. Невичерпне джерело знань: (молодь і культура) : про роботу юнац. від. // Лен. зміна. 1978. 5 січ.
7. Незнамова Л. П., Задорожнюк М. М. Переведення бібліотечних фондів на компактні носії інформації в світлі вирішення проблем збереження // Документно-інформаційні ресурси ХДНБ ім. В. Г. Короленка : зб. наук. ст. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. Харків, 1996. Вип. 2. С. 86–91.
8. Незнамова Л. П. Історичний нарис // Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. Події, факти : довідник. Харків, 2007. Ч. 3 (1980–1999). С. 3–15.
9. Незнамова Л. П., Куніч О. П. ХДНБ ім. В. Г. Короленка як провідний культурно-просвітницький інформаційний та науковий заклад країни: сторінки історії, новації, перспективи // Короленківські читання : матеріали наук.-практ. конф. ХДНБ, 8 жовт. 1998 р. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. Харків, 1998. С. 3–18.
10. Незнамова Л. П., Лосієвський І. Я. Збереження колекції рідкісних видань і рукописів ХДНБ: стан та шляхи удосконалення захисних систем // Колекції пам'яток писемності та друку в бібліотечних фондах України: проблеми формування, збереження, розкриття : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від. рідкіс. вид. і рукописів ХДНБ ім. В. Г. Короленка / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. Харків, 2003. С. 107–120.
11. Незнамова Л. П., Мірошникова В. В. Досвід ХДНБ у забезпеченні зберігання і доступності рідкісних видань // Короленківські читання : матеріали наук.-практ. конф. ХДНБ, 8 жовт. 1999 р. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. Харків, 1999. С. 3–9.
12. Незнамова Л. П., Полянська Н. І. ХДНБ імені В. Г. Короленка як інформаційно-бібліографічний центр українознавства // Наукова бібліотека: пріоритети розвитку та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.

(Одеса, 24–25 верес. 2004 р.) / Одес. держ. наук. б-ка ім. М. Горького. Одеса, 2006. С. 74–81.

13. Незнамова Л., Лосієвський І. З історії фонду рідкісних видань Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка // Історія бібліотечної справи в Україні : зб. наук. пр. Київ, 1999. Вип. 3. С. 71–76.

14. Незнамова Л. П. Комплектування фондів регіональних універсальних бібліотек // Стратегія комплектування фондів наукової бібліотеки : міжнар. наук. конф. : тези доп., Київ, 8–10 жовт. 1996 р. / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1996. С. 16.

15. Особливості вивчення фонду періодичних та продовжуваних видань у науковій бібліотеці : метод. поради / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; уклад. Г. М. Єрофеева ; наук. ред. Л. П. Незнамова. Харків, 1999. 33 с.

16. Подайте человеческой мудрости : [интервью Л. П. Незнамовой о соврем. положении б-ки и ее финанс. трудностях] / записал Д. Коробов // Событие. 1994. 19 марта.

17. Потреби і запити користувачів УНБ України на документально-інформаційні ресурси з техніки та ступінь їх задоволення : (за матеріалами загальнодерж. дослідж.) / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; авт.-уклад. Г. М. Єрофеева ; наук. ред. Л. П. Незнамова. Харків, 2001. 44 с.

18. Что читать по математике: (в помощь изучению шк. программы) : указ. лит. / Харьк. гос. науч. б-ка им. В. Г. Короленко ; сост. Л. П. Незнамова. Харьков, 1974. 27 с.

Джерела

1. Деятели науки, культуры, искусства [...] Незнамова Л. П. // Книга Слави Землі Слобожанської : регіон. рейтинг-проект. Харків, 2001. С. 11, арк. 27, арк. 63.
2. Короленківці – ювіляри 1999 року [Л. П. Незнамова] // Хроніка Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка : інформ. бюл. 1999 р. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. Харків, 2000. Вип. 4. С. 31–32.
3. Лауреати творчих премій Харківського міськвиконкому: 2004 : [серед лауреатів Л. П. Незнамова]. Харків, 2004. С. 11.
4. Логвиненко, Л. Сім мільйонів улюблених книг : [про Л. П. Незнамову // Слобід. край. 2004. 7 лип.
5. Незнамова Лілія Павлівна // Хто є хто на Харківщині : видат. земляки / Укр. акад. геральдики, товар. знаку та логотипу. Київ, 2005. Вип 2. С. 142–143.
6. Пашкова В., Сошинська Я. Почесні відзнаки Української бібліотечної асоціації : [про присудження нагороди Президії УБА «За відданість бібліотечної справи», серед нагороджених – Л. П. Незнамова]// Бібл. вісн. 1997. № 2. С. 9.
7. Працівники Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка – ювіляри 2009 року [Л. П. Незнамова] // Хроніка Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка : інформ. бюл. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. Харків, 2010. Вип. 4. С. 31–32.
8. Приветствие лауреатов рейтинга «Харьковчанин года» // Харьковчанин года : регион. рейтинг-проект, 2000–2001 / Ин-т рейтинг. исслед. Харьков, 2002. С. 9.

9. Присуждены творческие премии : [в т. ч. Л. П. Незнамовой] // Слобода. 1997. 23 дек.

10. Про нагородження працівників бібліотечної справи : Указ Президента України, 28 верес. 2000 р., № 1089/2000 : витяг : про присвоєння почесного звання «Заслужений працівник культури України» Л. П. Незнамовій // Бібл. планета. 2000. №4. 1 с. обкл.

11. Романовский В. Виват, лауреаты! : [чествование лауреатов, удостоен. муницип. премий, среди которых Л. П. Незнамова] // Веч. Харьков. 1997. 18 дек.

12. Савіна З. Стратегія розвитку українських бібліотек : Всеукр. наук.-практ. конф. «Ресурси і послуги сучасної бібліотеки» : [про виступ директора Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка Л. Незнамової] // Бібл. планета [інформ. бюл.] 2001. № 4. С. 3.

Петренко Наталя Валентинівна

Статтю створено 29.01.2019